

Úvodní slovo

Milé čtenářky, milí čtenáři,

letošní září bylo významným milníkem jak pro rozvojové, tak pro rozvinuté země. Právě před deseti lety, na přelomu milénia, se všechny členské země Organizace spojených národů zavázaly k tomu, že do roku 2015 odstraní nejpálčivější problémy sužující rozvojový svět. Tak spatřilo světlo světa osm Rozvojových cílů tisíciletí, které představují prioritní oblasti společného úsilí.

Mezinárodní společenství již urazilo dvě třetiny cesty k naplnění cílů, v mnohých oblastech se mu bezesporu podařilo dosáhnout zlepšení. Přesto stále sílí obavy, že státy nebudou schopny svým závazkům vůči rozvojovým zemím v rychle se krátcí lhůtě dostát. Proto se v druhé půli září sjeli vrcholní představitelé více než 140 zemí do New Yorku, aby provedli průběžnou kontrolu dosavadních úspěchů i neúspěchů a našli společnou cestu, která by je v příštích pěti letech dovedla ke zdárnému konci.

Také Česká republika se před deseti lety zavázala k naplňování rozvojových cílů. Desetileté výročí tohoto závazku se tak stalo dobrou příležitostí k rekapitulaci nejen na mezinárodní, ale i národní úrovni. Do té druhé se pustilo České fórum pro rozvojovou spolupráci – FoRS, které ve stínové zprávě vydané pod názvem „*Jak Česká republika snižuje globální chudobu*“, sleduje pokroky i slabší místa české rozvojové politiky.



New York. Zdroj: www.sxc.hu

Češi samozřejmě nemohli chybět ani při mezinárodní rekapitulaci. Do New Yorku se vydala česká vládní delegace, jejímž členem byl i Ondřej Kopečný, který zde zastupoval FoRS. Toho inspirovalo multikulturní prostředí newyorského OSN nejen k obsáhlejšímu komentáři, jenž hodnotí celkový průběh konference, ale i k několika kratším glosám, které si můžete přečíst na našich stránkách (www.glopolis.org) nebo na blogu Petra Lebedy na Aktualne.cz.

V závěru čtrnáctého čísla newsletteru GaRP vybočíme z tématu newyorského summitu a přesuneme se zpět do České republiky. Poslední článek je krátkou upoutávkou na dvoudenní konferenci „Boj s hladem cestou zodpovědného obchodu a udržitelného zemědělství“, kterou pořádá tento týden Glopolis společně s Nadací Heinrich Boell Stiftung a organizací Misereor. Ačkoli se

Obsah

| | |
|--|---|
| Úvodní slovo..... | 1 |
| Zaostřeno..... | 2 |
| Jak Česká republika snižuje globální chudobu | |
| Komentář..... | 5 |
| Splnění slibů je otázkou politické vůle | |
| Nakonec..... | 6 |

Pozvánka na konferenci: Boj s hladem cestou zodpovědného obchodu a udržitelného zemědělství

z města mrakodrapů přesuneme do města stověžatého, i v bohatém programu pražské konference naleznou účastníci téma rozvojových cílů, konkrétně toho prvního, kterým je snížit počet hladovějících a extrémně chudých lidí na polovinu.

Příjemné čtení a barevný podzim vám za tým Glopolis přeje

Ingrid Mitáčková

) Jak Česká republika snižuje globální chudobu

Stínová zpráva o zahraniční rozvojové spolupráci - retrospektiva pěti let

V září roku 2010 uplynulo 10 let od jednoho z největších projevů globální odpovědnosti v historii, přijetí Deklarace tisíciletí. Mezinárodní společenství zastupující „rozvíjející se“ a „rozvinuté“ země analyzuje úspěchy a nedostatky v potírání chudoby a naplňování závazků k tomu určených – rozvojových cílů tisíciletí (v angličtině MDGs). Česká republika se od počátku zařadila mezi ty státy světa, které přijaly roku 2000 globální výzvu odstraňovat překážky pro ženy a muže, jakož i dívky a chlapce, žít důstojný život v oblastech, kde tomu tak není. Výročí MDGs, ale i blížící se ukončení transformace zahraniční rozvojové spolupráce (ZRS) ČR tak nabízejí příležitost pro zhodnocení politik, programů a projektových aktivit ČR a jejich návaznosti na MDGs.

Politici představitelé ČR se již před vstupem do Evropské unie aktivně vyjadřovali k různým formám rozvojových cílů. Ve vztahu k EU pak ČR prošla významným vývojem. V roce 2005 se Česká republika zaslavila o snížení závazků k potírání chudoby a připustila pouze „snahu o dosažení“ relativního objemu ZRS ve výši 0,17 % hrubého národního důchodu v roce 2010, resp. 0,33 % v roce 2015. Koncepční dokumenty ZRS ČR dosud neposkytly jasnou



Tisková konference k rozvojovým cílům tisíciletí. Zdroj: FoRS

profilaci MDGs, ani nevznikla rámcová strategie, která by rozvojové cíle rozpracovala. Deklarovaný záměr snižovat chudobu a realita ZRS ČR byly navíc často odlišné.

Jedním z ukazatelů snižování chudoby je objem realizovaných prostředků rozvojové spolupráce. ČR za posledních pět let navýšila ZRS v absolutních číslech o 31 % (z 3,236 mld. v roce 2005 na 4,248 mld. v roce 2009), nicméně relativní poměr vůči hrubému národnímu důchodu (HND) téměř stagnoval na 0,12 % během sledovaného období. Již nyní je zřejmé, že závazek určený novým členům EU12 ve výši 0,17 % podílu HND v roce 2010 ČR nedosáhne. Zdali se Česká republika výrazněji přiblíží k další úrovni závazku EU12 0,33 % pro rok 2015, není jasně definováno ani v nové Koncepci ZRS ČR 2010–2017. V porovnání s ostatními zeměmi EU12

si ČR dlouhodobě udržuje čtvrté místo, přičemž členské státy na předchozích pozicích plní své objemové závazky. Z pohledu rozdělení dle přímé či zprostředkované spolupráce multilaterální část převažovala nad bilaterální v poměru 57 % : 43 % posledních pět let, přičemž 85 % z ní činily příspěvky do rozvojového rozpočtu EU.

Převážná část rozvojových cílů tisíciletí je zaměřena na zlepšení základních životních potřeb, tedy na zdravotnictví, vzdělávání a sociální služby. Jak ukazuje statistika bilaterální ZRS ČR z období 2005–2009, převažujícím sektorem byl průmyslový rozvoj s průměrně 27 %, následovaný životním prostředím s 24 % a zemědělstvím s 14 %. Na silnou podporu českých exportních zájmů, které se nabízejí ze statistiky, poukázala nejen občanská společnost a akademické kruhy, ale např. i fakt, že dvě prioritní země ZRS jsou

taktéž prioritními zeměmi Exportní strategie České republiky 2006–2010. Tento pragmatický přístup se odrážel i v teritoriálním zaměření ZRS, neboť většina pomoci během posledních pěti let putovala do jihovýchodní a východní Evropy (v průměru 35 %) a jen 14 % do subsaharské Afriky, regionu s největším procentem lidí žijících pod hranicí chudoby (1,25 dolaru denně). V oblasti Balkánu, jehož mnohé státy se uchází o vstup do struktur EU, převažující průmyslový sektor sledoval linii ZRS s 33 % objemu prostředků.

Kromě pozornosti Africe se Deklarace tisíciletí věnuje tzv. podpoře nejméně rozvinutým zemím (v angličtině LDCs), kterým by dle mezinárodního závazku mělo v přepočtu na úroveň ZRS ČR putovat 21–29 % oficiální rozvojové pomoci (v angličtině ODA). Dle oficiálních statistik podíl objemu české ZRS do LDCs zaznamenal významný nárůst z 8 % v roce 2005 na 45 % v roce 2008. Při detailnějším rozboru bylo toto rapidní zvýšení způsobeno především započítáním vojenských nákladů provinčního rekonstrukčního týmu v Afghánistánu, jehož rozvojová složka činí pouhých cca 8 %. Snižování chudoby stěhuje i fakt, že bilaterální ZRS byla dosud vázaná, tedy umožnila pouze českým subjektům implementovat rozvojové projekty a vyvážet své know-how, výrobky či technologie. Přitom podle Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) je vázaná pomoc až o 25 % dražší než nevázaná. Z příkladu Afghánistánu, ale i dalších cílových zemí bilaterál-

ní ZRS, stejně jako z vázanosti pomoci lze uničit závěr, že ČR dosud zohledňovala spíše politicko-ekonomické zájmy než potřeby „rozvíjejících se“ zemí, přestože zastřešujícím cílem v základních koncepčních dokumentech je právě potírání chudoby ve světě.

Realita ZRS tak stojí v protikladu s míněním české veřejnosti, pro kterou je hlavní motivem poskytování pomoci podpora lidí v nouzi a snižování chudoby. Češky a Češi se rozcházejí s vládním přístupem i v preferování Afriky (přes 70 %) jako cílové destinace ZRS. Sektorově pak inklinují k šíření lidských práv, vzdělávání a boji s HIV/AIDS a jinými nemocemi na rozdíl od průmyslové vládní podpory. Neboli ač česká veřejnost nezná jednotlivé rozvojové cíle tisíciletí, intuitivně je podporuje. Na podobné zacílení potírání chudoby ukazuje i rozbor praxe. Mnohé individuální projekty, obzvláště pokud jsou zaměřené na rozvoj komunit, přispívají k rozvojovým cílům, nejednou i několika zároveň. To se děje i přesto, že se aktérům ZRS dosud nedostávalo systematické vládní podpory zohledňující MDGs.

Teritoriální, sektorové tendence ZRS a nedostatečná připravenost jejího koncepčního a institucionálního rámce přispívají k MDGs odráží určitou setrvačnost systému rozvojové spolupráce. S dovršením transformace ZRS v roce 2010 však lze očekávat nejen větší systémovost a transparentnost rozvojové spolupráce, ale také růst jejího objemu, kvality, efektivnosti

a dopadů. Navíc jak na úrovni EU, tak mezinárodně „mladá“ česká rozvojová spolupráce vystupuje aktivně, postupně se profesionalizuje a učí přijímat svůj díl *globální odpovědnosti*.

Zahraniční rozvojová spolupráce České republiky v posledních letech urazila velký kus cesty. Nyní je ideální čas na to zamyslet se nad systematickým směřováním rozvojové spolupráce, jejím objemem, ale především kvalitou, efektivností a dopady. Důvodů je několik. Jednak v roce 2010 bude dovršena tříletá transformace ZRS, která má sjednotit a zprůhlednit doposud roztržštěný systém v jeden celek. Dále pak nově zvolená poslanecká sněmovna má příležitost nejen zacílit národní politiky k prosperitě českého společenství, ale může se i aktivně spolupodílet na potírání chudoby ve světě. To by bylo nejen výbornou vizitkou i signálem za Českou republiku do mezinárodních a unijních politických kruhů, nýbrž i naplněním základních morálních principů, lidství a *globální odpovědnosti*.

Ze zprávy „Jak Česká republika snižuje globální chudobu“ vyplynula následující doporučení:

Efektivnost zahraniční rozvojové spolupráce ČR

1. dopracovat a uvést v praxi plán implementace principů z Pařížské deklarace a Akční agendy z Akkry oznámený ve zprávě Evropské komise roku 2010

2. vypracovat víceletý akční plán ČR jako zastupujícího koordinátora rozvojové spolupráce Evropské unie pro Mongolsko a Moldavsko dle závěrů Rady Evropské unie z roku 2009

Financování zahraniční rozvojové spolupráce ČR

3. iniciovat politickou diskuzi a následně vypracovat detailní plán naplňování objemu prostředků zahraniční rozvojové spolupráce podle závazku ze závěrů Rady EU z května 2005 ve výši 0,33 % hrubého národního důchodu do roku 2015 a vizi dosáhnoutí 0,7 % podle doporučení Organizace spojených národů

4. posílit finančně dotační tituly pro zvýšení povědomí o globálních problémech a extrémní chudobě (rozvojové vzdělávání a osvěta, zvyšování povědomí o rozvojové spolupráci) a více definovat jejich návaznost na rozvojové cíle tisíciletí

5. vytvořit specifický finanční mechanismus na podporu aktivit nevládních neziskových organizací v partnerských zemích založený na principu jejich vlastní iniciativy; základní prioritou by mělo být naplňování rozvojových cílů tisíciletí a odstraňování chudoby

Sektorové priority zahraniční rozvojové spolupráce ČR

6. vypracovat sektorové strategie dle usnesení vlády č. 1070 o Transformaci systému ZRS ČR z roku 2007 a jasně specifikovat jejich návaznost na rozvojové cíle tisíciletí

Teritoriální priority zahraniční rozvojové spolupráce ČR

7. navýšit objem finančních prostředků do subsaharské Afriky a nejméně rozvinutých zemí světa, a to v sektorech zemědělství a sociálního rozvoje zahrnujícího zdravotnictví a vzdělávání, zároveň se zohledněním průřezových témat (genderová rovnost, řádná správa věcí veřejných a šetrnost k životnímu prostředí)

8. ukončit financování projektů z prostředků ZRS v jihovýchodní a východní Evropě, které mají výhradně pro-exportní charakter a u kterých není jasně prokazatelný dopad na snižování chudoby

Programování a implementace

9. zapracovat do Programů spolupráce s programovými zeměmi (2011–2017) priority partnerských zemí, a to ve spolupráci s místními vládními i nevládními zainteresovanými stranami a na základě jejich agendy naplňování rozvojových cílů tisíciletí

10. rozpracovat zohlednění rozvojových cílů tisíciletí do fází projektového cyklu České rozvojové agentury, a to tak, že příspěvek k plnění rozvojových cílů tisíciletí bude zvolen jako hlavní kritérium potřebnosti v identifikaci programů a projektů zahraniční rozvojové spolupráce

Dostupnost a kvalita informací

11. posílit transparentnost a konzistentnost vykazování oficiální rozvojové pomoci podle metodiky Výboru pro rozvoj Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj a zajistit dostupnost informací pro českou veřejnost a pro partnerské země (v angličtině)

12. zajistit pravidelné zveřejňování evaluačních zpráv, aby veřejnost měla informace o tom, jak česká rozvojová spolupráce přispívá k udržitelnému rozvoji partnerských zemí

13. začlenit problematiku rozvojových cílů tisíciletí do vzdělávacího systému pro zaměstnance Ministerstva zahraničních věcí a zástupce na úřadech v zahraničí

Článek je shrnutím zprávy „Jak Česká republika snižuje globální chudobu“, kterou vydalo **České fórum pro rozvojovou spolupráci – FoRS**.

) Splnění slibů je otázkou politické vůle

Před dvěma týdny v New Yorku skončilo třídní zasedání OSN věnované Rozvojovým cílům tisíciletí. Zopakovaly se staré sliby, anebo mohou nejchudší obyvatelé doufat, že se jim bude žít alespoň o trochu lépe?

Kdo čekal velké proslovy o nových výzvách a státníká gesta, toho asi nejvíc potěšil projev francouzského prezidenta Sarkozyho. Ten slíbil miliardu eur pro Afriku navíc. O tom, nakolik lze brát jeho slib vážně, vypovídá skutečnost, že Francie v roce 2009 poskytla o 800 milionů eur méně, než dříve přislíbila. K naplnění Rozvojových cílů tisíciletí není zapotřebí nových slibů, úplně postačí, když země splní ty, co už daly.

Deset let po slavnostním schválení osmi Rozvojových cílů tisíciletí, které mají lidstvo do roku 2015 zbavit „ostudných poměrů krajní chudoby“, připomíná mezinárodní společenství školáka, který ví, že může propadnout, ale rodičům stále opakuje, že si pětky do konce roku opraví. Je pravda, a poslední zpráva generálního tajemníka k rozvojovým cílům to potvrzuje, že některé cíle se plnit daří. Největší zlepšení nastalo v oblasti vzdělávání a boje proti HIV/AIDS. V zemích s rychlým ekonomickým růstem se podařilo významným způsobem snížit počet lidí žijících v extrémní chudobě. Na druhé straně v subsaharské Africe je situace o poznání horší. Z pohledu nejchudších obyvatel světa se tak sklenice zdá spíše napůl prázdná, než plná.

A navíc z ní za poslední dva roky velkými doušky upijí finanční a ekonomická krize. Podle odhadů Světové banky se kvůli krizi nově



New York. Foto: Ivan Lukáš

ocitne pod hranici absolutní chudoby 63 milionů lidí. O dalších 40 milionů víc bude trpět hladem. Zpráva mezinárodní neziskové organizace Oxfam uvádí, že rozvojové země krize za minulé dva roky připravila o přibližně 65 mld. dolarů, které už teď chybí na vzdělávací, zdravotní či sociální programy v nejchudších regionech. Je proto logické, že vlády nejchudších zemí volají po urychleném naplnění finančních závazků vyspělých zemí.

Bohaté vlády by se opravdu měly podstatně více snažit. 11 miliard eur, které v letošním roce chyběly na straně států EU, působí jako drobné v porovnání s 1 bilionem eur, který členské státy EU věnovaly na záchranu finančního systému. Je evidentní, že splnění slibů je hlavně otázkou politické vůle, nikoli napnutých státních rozpočtů.

Na druhé straně je třeba přiznat, že stejně jako voda nenaplní dřevěné vědro, ani nové a nové peníze nemůžou samy o sobě vyřešit globální chudobu. Kromě finanční je pro boj s chudobou klíčová i politická podpora a vůle.

Chudé země nemohou stát jen s nataženou rukou. Musejí se snažit zkvalitňovat státní správu, bojovat s korupcí, zlepšit výběr daní, zavádět vzdělávací a sociální programy, respektovat lidská práva, nediskriminovat

dívky a ženy, úzce spolupracovat s občanskou společností a podporovat její růst. Díky těmto změnám budou rozvojové země schopny zmobilizovat daleko více finančních a především lidských zdrojů než může kdy pokrýt oficiální rozvojová pomoc (ODA).

To však v žádném případě neznamená, že se vyspělé země mohou vyvléknout z odpovědnosti. Naopak. Rozvojová pomoc je často klíčovým a jediným zdrojem, který může výše zmíněné změny nastartovat. Vyspělé země musí přestat o partnerství mluvit a začít partnersky jednat. Jedním z prvních kroků by mohlo být pozvání zástupců nejchudších zemí do skupiny G20. A k dalším konkrétním krokům musí dojít v obchodní, zemědělské či migrační politice, kde vyspělé země sledováním vlastních zájmů často neférovým způsobem podkopávají rozvoj v nejchudších zemích.

Na začátku rozvojových cílů stálo velké odhodlání a rovněž velká slova. Odhodlání (snad) zůstává. Čím více se blížíme k metě 2015, tím jasnější je, že slova musí nahradit menší, o to však konkrétnější činy na straně vyspělých i rozvojových zemí.

A proto není třeba litovat, že se letošní summit o rozvojových cílech většinou obešel bez velkých gest. Snad je tento klid předzvěstí usilovné práce.

autor
Ondřej Kopečný

ECOFAIR TRADE DIALOGUE

› Pozvánka na konferenci: Boj s hladem cestou zodpovědného obchodu a udržitelného zemědělství

Pražský institut pro globální politiku - Glopolis, o.p.s. společně s nadací Heinrich Böll Stiftung a organizací Misereor pořádá ve dnech 6. -7. října 2010 v Michnově Paláci (Újezd 450, 118 01 Praha 1) mezinárodní konferenci projektu EcoFair Trade Dialogue s názvem „**Boj s hladem cestou zodpovědného obchodu a udržitelného zemědělství**“.

Konference se uskuteční krátce po summitu Organizace spojených národů (OSN) k Rozvojovým cílům tisíciletí (MDGs). Vystoupí na ní zástupci občanské společnosti a řada odborníků z České republiky, EU a rozvojových zemí Afriky a Asie. První den konference budou diskutovat o možnostech, jak snížit chudobu a hlad ve světě a o slučitelnosti Společné zemědělské politiky EU (SZP) s potravinovou bezpečností. Druhý den se pozornost zaměří na změny, které již v současné době probíhají přímo v terénu či na politické úrovni, a jež přispívají k lepšímu přístupu ze-

mědělců k potřebným zdrojům (např. půdě či úvěrům), k ekologické udržitelnosti potravinové produkce a ke stabilním a odpovídajícím cenám pro zemědělce.

Konkrétní iniciativy směřující k posílení potravinové bezpečnosti probíhají na celém světě. Produkce a export cukru a banánových chipsů z Filipín do Evropy za spravedlivou cenu, odklon indických farmářů od chemicky náročného způsobu zemědělství k zemědělství ekologickému jako způsob vymanění se z dluhů, rozvoj lokálních farmářských trhů ve Východní Africe, posuzování obchodních smluv z hlediska jejich dopadu na lidská práva. To jsou jen některé pozitivní příklady změn, které do praxe uvádějí hosté připravované konference.

Vlády, zemědělci i mnohé občanské skupiny a iniciativy se v současné době snaží definovat novou podobu Společné evropské zemědělské politiky (SZP), která má být brzy reformována. Naši hosté představí doporučení, jak dosáhnout toho, aby SZP byla spravedlivější, ekologicky udržitelnější a globálně více odpovědnou. Konkrétně se zaměří zejména na problematiku závislost Evropy na dovozu krmiva a biopaliv ze zemí Jihu a na evrop-

ské exporty sušeného mléka na trhy v chudých zemích.

Více informací o konferenci včetně programu naleznete na www.glopolis.org. V případě zájmu o účast se prosím informujte na emailu konference@glopolis.org, zda jsou ještě volná místa, kapacity konference jsou omezeny.



Vytvoření Newsletteru bylo podpořeno z prostředků Evropské unie a Ministerstva zahraničních věcí ČR.